

Freja

Nyhetsbrev från Kungl. Skogs- och Lantbruksakademins Enhet för de areella näringarnas historia (ANH)

Ceres olika gestalter, nr. 16. Ceres som mynt. Frankrike gav mellan 1849 och 1895 ut 1-, 2- och 5-francsmynt. Några av dessa hade Ceres som motiv. Ceres är Kungliga Skogs- och Lantbruksakademins symbol, som du kan se längst ned till vänster på denna sida.

NYHETSREVIJ NR. 6 ÅR 2011

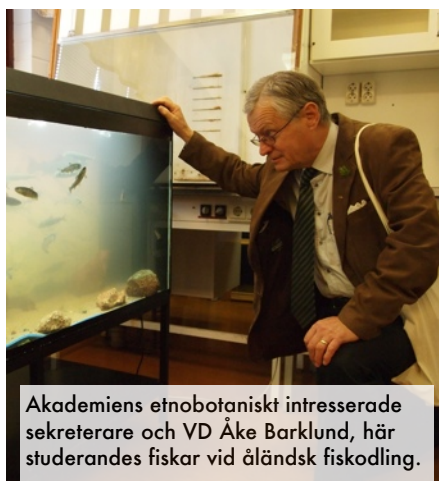
I NUMMER 6: Trädgårdar, jordbruksstatistik och etnobotanik

Sommaren börjar gå mot sitt slut och biblioteket har sedan den 1:a september övergått till vintertid, vilket innebär att vi har kvällsöppet en gång i veckan. Ni är välkomna att besöka oss på torsdagskvällar till klockan 19.00.

Under den senaste tiden har det strömmat till en del nya prenumeranter till Freja. Det är alltid roligt att notera ett intresse för den agrarhistoriska litteraturen och vad akademins bibliotek har att erbjuda på detta område.

I det här numret följer vi upp intresset för jordbruk och trädgårdsodling i städer liksom i dess närhet.

Vi berättar också om att möjligheterna att följa det svenska jordbrukets utveckling i statistisk form har förbättrats i och med utgivningen av verket **Jordbruket i siffror. Åren 1866–2007**, som är ett samarbete mellan SCB och Jordbruksverket. Tillsammans med den atlas och antologi som nyligen utkommit till följd av ett projekt här vid ANH, **Jordbruk och skogsbruk i Sverige sedan år 1900**, så innebär det att studier av i

Akademiens etnobotaniskt intresserade sekreterare och VD Åke Barklund, här studerandes fiskar vid ålänning fiskodling.

synnerhet 1900-talets agrara historia underlättats betydligt.

Vidare följer här också den andra delen av presentationen av **ANHs nämnd**, som vi påbörjade i nummer 4.

JORDBRUKSPOLITISKT SEMINARIUM

Vi har tidigare berättat om ett projekt under planering, som handlar om jordbrukspolitiken efter andra världskriget i Europa, USA och Ryssland, mot bakgrund av att CAP, Common Agricultural Policy,

kommer att omförhandlas till och med 2013. Ett första steg kommer att bli ett heldagsseminarium den 16:e november i akademins lokaler. De inbjudna föreläsarna är **Carsten Daugbjerg**, Aarhus universitet, **Magnus Erlandsson**, Stockholms universitet, **Ulf Jansson**, Stockholms universitet, **Hans Jörgensen**, Umeå universitet, **Ann-Christina Knudsen**, Aarhus universitet och **Martin Kragh**, Handelshögskolan i Stockholm. Vetenskapligt ansvarig är **Gabriel Söderberg**, Uppsala universitet. Jordbrukspolitiken i EU, Sverige, Danmark, Frankrike, USA, Sovjetunionen och Ryssland samt de nya EU-länderna kommer behandlas. Inbjudningar har skickats till forskare och aktörer på området. I anslutning till projektet har ett flertal böcker med jordbrukspolitisk inriktning köpts in, vilket vi kommer att berätta mer om i framtida nummer av Freja. De som har frågor om projektet kan höra av sig till per.eriksson@ksla.se.

2011

Bibliotekets öppettider: mån-ons 13–17; tors 13–19; fred stängt.
Telefon: 08-54547720; hemsida: www.kslab.ksla.se
Kontakta redaktören: per.eriksson@ksla.se
Ansvarig utgivare: Åke Barklund

NY ETNOBOTANISK LITTERATUR

I biblioteket finns en omfattande etnobotanisk samling, Brøndegaardsamlingen, som innehåller drygt 4000 volymer och som kompletteras kontinuerligt. Vi kommer i Freja att återkomma och presentera delar av samlingen, som innehåller material som kan intressera alla som vill studera relationen mellan växter och människor.

Den etnobotaniska samlingen skiljer sig från den agrarhistoriska

Durran har sitt ursprung i bl.a. Etiopien. Den kan användas för framställning av glutenfritt öl.

litteraturen på biblioteket bland annat genom att den har en global inriktning, det vill säga tar upp förhållanden i såväl Afrika som Asien och Sydamerika. Dessa områden är inte lika väl representerade när det gäller den ordinarie samlingen som behandlar det mer konventionella jordbruket. Där är istället en bärande tanke att samla litteratur om förhållanden som på ett eller annat sätt liknar de svenska.

Nu har biblioteket fått ett tillskott av böcker på det etnobotaniska området. Akademiens sekreterare och VD **Åke Barklund** ledde 1999–2011 Sidas Regional Land Management Unit (RELMA) i Östafrika. Ett av de arbeten som gjordes var att ge ut en bokserie om ätliga vilda växter. Tre böcker har tidigare utkommit: *Traditional Food Plants of Kenya*, *Wild Food Plants and Mushrooms of Uganda* och *Edible Wild Plants of Tanzania*. Nu är den fjärde och sista delen i serien klar, *Edible Wild Plants in Ethiopia*. I denna del beskrivs 378 växter, deras utseende och vetenskapliga namn, men

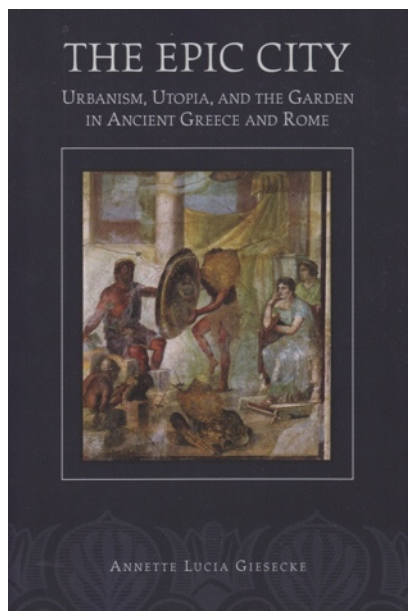
också deras lokala växtnamn och hur de skall tillagas och ätas beskrivs.

Skälen att ge ut den här typen av litteratur är flera. Dels handlar det om att kunskap lätt kan försvinna om den bara finns bevarad muntligt. Dels ger det en extra försäkring när de traditionella skördarna slår fel eller är nutritionsmässigt undermåliga. Dels kan det finnas växtsorter vars egenskaper kan komma bli användbara i framtiden.

TRÄDGÅRDAR MOT ALLA ODDS

I anslutning till Jesper Larssons rapport från Agrarian History Societys (AHS) årliga konferens tog vi i förra numret av Freja upp fenomenet Victory gardens, det vill säga odling i städer under krigstid. Det var vanligt i framförallt USA och Storbritannien under andra världskriget, men trädgårdsodling i till exempel parker förekom även i Sverige under andra världskriget.

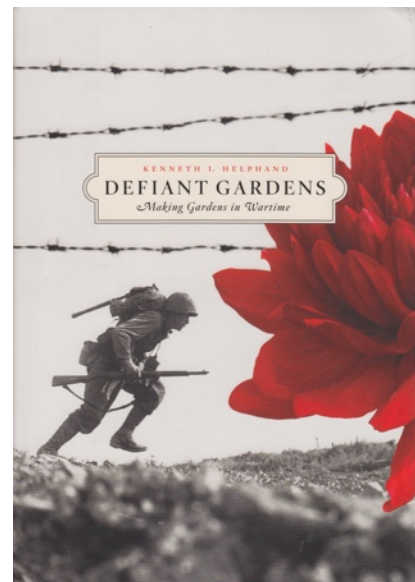
Som en uppföljare till detta vill vi tipsa om två böcker som också knyter an till odling i urbana miljöer, men tar frågan om trädgårdsodling lite bortom det akuta beho-

vet av mat för stridande nationer. Två tusen år skiljer de trädgårdar som studeras åt. Grekland och Rom under antiken står i fokus i *The epic city. Urbanism, Utopia, and the garden in Ancient Greece and Rome* av **Annette Lucia Giesecke**, som utkom 2007. I **Kenneth Helphands** *Defiant gardens*. *Ma-*

king gardens in wartime från 2006 är det 1900-talet som analyseras.

Bortsett från att trädgårdar är det gemensamma intresset för författarna delar de också ambitionen att med trädgården som utgångspunkt säga något mer generellt om människans förhållningssätt till naturen. I Anette Gieseckes fall handlar det om hur synen på trädgården förändras från det antika Grekland till och med det antika

Rom. Intressant är att det enligt Gieseckes tolkning är urbaniteten som bygger samman natur och kultur, och urbaniteten är hävstången mot en mer civiliserad utveckling. Här spelar stadsträdgårdar och trädgårdar i stadens närhet en roll.

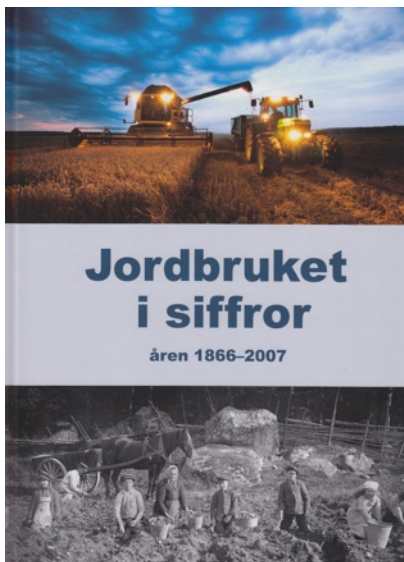
Naturligt nog är det svårt att studera det antika Greklands trädgårdar, Giesecke tvingas göra det genom texter som Illiaden och Odysséen. Men att studera trädgårdar är svårt även när det gäller 1900-talet. Kenneth L. Helphand framhåller att trädgårdar ju byggs av levande biologiskt material och att när de inte längre underhålls så försvinner spåren efter dem snabbt. Endast de mer kända trädgårdarna står kvar, som till exempel trädgårdarna i Versailles eller i Potsdam.

De trädgårdar som Helphand valt att studera, det han kallar för ”defiant gardens”, alltså ett slags trotsiga trädgårdar eller trädgårdar som anläggs under extrema situationer och miljöer, så att säga mot alla odds – i öknen, på fängelser, vid krigsfronter, på interneringsanläggningar – har inte alls blivit kvar som just trädgårdar till

eftervärlden. Helphands exempel är bland annat hämtade från västfronten under första världskriget, trädgårdar i getton under nazitiden och trädgårdar anlagda av krigsfångar under internering. Enda möjligheten att studera dem har varit att hitta de personer som anlagt dem och fotografier tagna av dessa. Här har Helphand varit lyckosam, hans bok är relativt väl illustrerad. Fotografierna sätter igång fantasin eftersom de bra illustrerar Helphands tanke att en av flera drivkrafter bakom de trädgårdar han studerat har varit hoppet. Att från ett litet frö låta en planta som behöver tid och omtanke för att växa sig stor är en handling som just sätter hopp till framtiden, hur mörk situationen än kan te sig i det ögonblick som trädgården anläggs.

JORDBRUKSSTATISTIK

Som väl inte undgått någon av Frejas läsare, så har ett av ANH:s mer långlivade – och största – projekt nått publiceringsstadiet: *Jord och Skogsbruk i Sverige sedan år 1900*, bestående av dels en atlasdel, utkommen som ett band i Sve-

riges nationalatlas, dels en antologi i SOLMED-serien. Båda dessa band finns sedan försommaren på såväl svenska som engelska.

För att sammanställa ett sådant arbete har det krävts ett omfattande arbete för att få fram nya data. Arbetet med att skaffa fram data har också varit omfattande för ett annat bokverk men som kanske på ett mer traditionellt sätt skildrar jordbrukets utveckling i landet. Det är *Jordbruket i*

siffror åren 1866–2007, utgiven av **SCB** och **Jordbruksverket**, och som utkom i maj i år. Materialet presenteras i två band, där den andra delen är en tabellbilaga. Denna finns också att tillgå på [nätet](#).

Syftet med det statistiska verket är inte att förklara och dra slutsatser angående jordbrukets historiska utveckling och omvandling utan att presentera statistik om dessa ting och göra den tillgänglig för forskare, utredare och allmänhet. Bokens kapitel är uppdelade i ett flertal ämnesområden: *företag och ägoslag, arbetskraft och produktionsmedel, arealanvändning, husdjur, vegetabilieproduktion, animalieproduktion, ekonomi, priser, import och export, konsumtion, länsstatistik*.

Sammantaget innebär den utkomna atlasen med antologi och den statistik som SCB ger ut att materialtillgången och möjligheterna att få en god överblick över det svenska lantbruket de senaste hundra åren måste anses som mycket gott. Och arbete pågår för att föra statistiken längre tillbaka i tiden. I nummer 4 av Freja berättade vi om projektet ”Databasen Sverige 1570–1805: befolkning, jordbruk, jordäggande”, som utkommit med delrapporten ”Sverige 1750. Åkerbruk, boskapsskötsel, befolkning”. Information om projektet hittar ni [här](#).

Jordbruksverket har i anslutning till *Jordbruket i siffror* startat en [blogg](#) med syftet att ge en bakgrund till vad bland annat tidningarna skriver om jordbruksfrågor. De som skriver blogginläggen arbetar med jordbruksstatistik på Jordbruksverket. Medvetna om att jordbruk kan beskrivas på flera sätt anser de trots allt att ”en siffra säger mer än tusen ord”.

SKOLOR

I serien *Skrifter utgivna av Riksarkivet* har en ny arkivguide utkommit, *Skolväsendets källor. En vägledning till forskning i Riksarkivet*. Författare är Lars Wickström med bidrag av Bo Rundberg och Birgitta Gidlöf.

Boken tar ett helhetsgrepp om skol- och undervisningsväsendet med utgångspunkt i vad som finns från den centrala civila statsförvaltningen. Boken inleds med en

kortare historik över den svenska skolan. Men där behandlas också vilken typ av skolhandlingar som finns i de olika arkiven, relationen mellan staten och skolan, skolpolitiken, särskilda skolor och utbildningar, statistik, ekonomi och byggnader samt personer och organisationer.

I avsnittet om *särskilda skolor och utbildningar* finns under rubrikerna *skogsskolor* samt *träd-*

gårds- och lantbruksskolor arkiv som kan intressera Frejas läsare.

Boken finns så klart på biblioteket, men den kan också [köpas](#) genom Riksarkivet. Priset är 200 kronor. De sidor som berör jord- och skogsbruket finns skannade [här](#).

Att denna typ av källmaterial uppmärksammas är särskilt intressant eftersom den kunskapsmässiga dimensionen när det gäller lantbrukets utveckling inte uppmärksammas i någon högre utsträckning tidigare. Det gäller mer eller mindre från den vetenskapliga utvecklingens betydelse till hur kunskap lärdes ut och utvecklades bland lantbrukarna själva.

ANH:S NÄMND – DEL 2

Vi fortsätter här presentationen av den nämnd som är knuten till ANH och som påbörjades i nummer 4.

I nämnden sitter fackhistoriker från olika områden, men även historiskt intresserade ledamöter i akademien. Några är både historiker och ledamöter i akademien.

Nils Edling är docent vid historiska institutionen vid Stockholms universitet. Han har under åren som gått deltagit i flera projekt vid ANH. Det senaste är boken *De areella näringarnas välgörare. Kungl. skogs- och lantbruksakademien och dess donatorer*. Detta är i hög grad personhistoria om personer vars liv, om de inte gjort sina donationer till akademien, kanske aldrig skulle biograferats. I ett avsnitt på drygt 170 sidor behandlas akademiens historia under 200 år med utgångspunkt i dess ekonomi. År 2003 utkom *För moderniseringens modernisering. Två studier av Kungl. Skogs- och lantbruksakademiens tillkomst och tidiga historia*. Edling disputerade 1996 på avhandlingen *Det fosterländska hemmet. Egnahemspolitik, småbruk och hemideologi kring sekelskiftet 1900*.

Ronny Pettersson är lektor vid ekonomisk-historiska institutionen, Stockholms universitet. Pettersson är sedan 2010 ledamot i KSLA och var under många år ordförande i nämnden.

”Två teman återkommer ständigt i vad jag sysslat med på det agrarhistoriska området. Det ena är regler som styr tillträdet till och nyttjandet av naturresurser, framför allt hur regelsystemen förändras och de ofta oväntade saker som då sker. Det andra är växlingarna på lång sikt mellan kollektiva och individuella lösningar i agrarsamhällen.”

Frågan om reglers betydelse återkommer också i de två böcker han utgivit i SOLMED-serien. Senast *Mitt emellan virkesintressen. Virkesmätningens historia i Sveri-*

ge, som utkom innan sommaren. Pettersson var redaktör för boken och skrev också den övergripande stomberättelsen. År 2003 utkom *Ett reformverk under omprövning. Skifteslagstiftningens förändringar under första hälften av 1800-talet*. Pettersson skrev också i atlasen *Jord- och skogsbruk i Sverige sedan år 1900* och var även redaktör för *Skogshistorisk forskning i Europa och Nordamerika: vad är skogshistoria, hur har den skrivits och varför?*, som utkom i SOLMED-serien 1999.

Paulina Rytkönen är FD i ekonomisk historia från Lunds Universitet. I doktorsavhandlingen *Fruits of capitalism* (2004) studeras hur spridningen av innovationer på landsbygden på ett avgörande sätt bidrog till moderniseringen av Chiles jordbruk mellan 1950 och 2000. Ett viktigt bidrag var att visa hur jordbruket, som tidigare setts som ett hinder för ekonomisk utveckling, istället blev motorn bakom det chilenska ekonomiska undret. Studien byggde bland annat på över 300 intervjuer med lantbrukare inom mejerisektorn, fruktsektorn och vinsektorn.

”Jag har framförallt intresserat mig för kopplingar och spänningar mellan globalt och lokalt inom livsmedelssektorn. Med avstamp i avhandlingen har jag fördjupat mig i mejerisektorns globalisering från 1800-talets senare del till idag. Jag har också undervisat om och studerat vinsektorns ekonomiska historia, bland annat i ett kapitel om vin under det romerska imperiet i boken *Columella, Tolv böcker om lantbruk*, som utkom i SOLMED-serien 2009.

Nu studerar jag hur ostsektorn har utvecklats över tid i Spanien och Sverige, med viss tonvikt på vilka samtida strategier som tillämpas för att stärka mjölk- och ostproducenters möjlighet att konkurrera och överleva på sin marknad. En del av resultaten har publicerats i Årsboken *Ymer* 2011, ”Gastronomins (politiska) geografi”, som publicerades tillsammans med Madeleine Bonow. En annan är den nyutkomna rapporten ”Geografiska ursprungsbenämningar”, Södertörns Högskola 2011.”

Ann-Catrin Östman är akademilektor i historia vid Åbo akademi. Sedan år 2010 är hon utländsk ledamot i KSLA.

Östman disputerade år 2000 på avhandlingen *Mjölk och jord. Om kvinnlighet, manlighet och arbete i ett österbottniskt jordbrukssamhälle ca 1870-1940*. I en artikel från 2010, ”Gendered understandings of agrarian population in early Finnish social studies”, har Östman vänt blicken mot de som studerade agrarsamhället. Den publicerades i *In experts we trust. Knowledge, politics and bureaucracy in Nordic welfare states*, redigerad av Åsa Lundqvist och Klaus Petersen.

Ann-Catrin Östman arbetar också med utgivningen av den finska agrarhistorien på svenska i ett band, det vill säga en förkortad upplaga av *Suomen maatalouden historia*, som utkom i tre band 2003–2004. Hon ingår också i ett projekt som är under utgivning, som handlar om nya sätt att skriva om lantbrukskooperationens historia.

”För mig framstår de komparativa och nordiska perspektiven som de mest spännande, dessutom intresserar jag mig för historiografi. Genomgående har jag låtit genushistorien möta agrarhistorien. Mina första studier berörde kvinnors och mäns arbete i jordbruket, senare har jag ofta låtit frågor om män och manlighet få det största utrymmet. För tillfället arbetar jag på historiografiska studier som behandlar finländsk agrarhistoria och nordisk kvinnohistoria. Dessutom skriver jag om kooperation på landsbygden samt om sociala reformer och socialvetenskapliga studier ur ett agrart perspektiv.”

Historiedagarna i Stockholm 7–9 oktober 2011

Två av de projekt som ANH har drivit kommer att behandlas på årets upplaga av [historiedagarna](#). För det första ”Vinet i det romerska imperiet”, ett föredrag hållet av Paulina Rytkönen och där grunden utgörs av hennes kapitel i *Columella*. För det andra ”Jordbruket och skogsbruket sedan år 1900”. Ulf Jansson berättar om projektet och Susanna Hedenborg om sitt bidrag till antologin, som handlade om hästen i Sverige.

ANH:s nyhetsbrev ges ut av enheten för de areella näringarnas historia vid Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien. (ISSN 2000-6179)

Osignerade artiklar har skrivits av redaktören.

Om du vill prenumerera eller avanmäla dig, kontakta redaktören: per.eriksson@ksla.se.

Ladda ned informationsbroshyren om biblioteket [här](#).